

Posudek na disertační práci
Antropologie ve Wittgensteinově pozdním myšlení

PhDr. et Mgr. Antonín Dolák, Ph.D.

Předložená disertační práce olomouckého doktorského studenta filozofie Tomáše Doška se věnuje poměrně obtížnému tématu, když si klade za cíl prozkoumat Wittgensteinovu „tendenci k přijetí antropologických předpokladů“ (s. 8), která podle autora ústí do předpokladu zakotvení jazykové komunikace v tzv. životní formě, s níž Wittgenstein buduje koncepci jazyka v PhU. Autor člení své zkoumání do tří kapitol – v první se věnuje textové problematice své analýzy (tedy především textovému korpusu Wittgensteinovy pozůstalosti), ve druhé zkoumá vývoj myšlení od TLP k PhU, ve třetí pak analyzuje termín životní forma.

Toto téma je obtížné už proto, že Wittgenstein termín *Lebensform* nijak důkladně nekomentuje ani nerozvádí, používá jej zřídka, zato ale na místech pro argumentaci PhU, zdá se, exponovaných (srov. § 19, 23 PhU). Nadto je třeba vzít v úvahu, že Wittgensteinovo pozdní myšlení je nejen rozsáhlé, ale především postrádá jasnou strukturu a ucelený tvar.

Tomáš Došek si je těchto problémů dobře vědom, když poměrně rozsáhle objasňuje předpoklady (celá první kapitola) konceptuální analýzy, která je zároveň fundovaným přehledem dosavadní recepce Wittgensteinova myšlení. Druhá kapitola zkoumá vývoj Wittgensteinovy filosofie od TLP přes tzv. střední fázi až po PhU, na to navazuje pak ve třetí kapitole rozborem předpokladů jazykové komunikace. Analýza tedy postupuje od objasnění vlastních předpokladů, přes obecnou charakteristiku vývoje Wittgensteinova myšlení až po poměrně subtilní pojmovou analýzu PhU. Práci hodnotím celkově kladně, a to především z následujících důvodů:

1. Text zpracovává relevantní prameny: Není zcela zvykem, aby i disertační práce vycházely z tak detailní práce s textovými rukopisy. Tomáš Došek navíc přesvědčivě ukazuje, že tento postup má své opodstatnění (srov. s. 17-21, 27). Výhodou textu je také to, že se příliš neodbíhá od primárních pramenů, přičemž zůstává poučeným a wittgensteinovské diskuze znalým komentářem (viz např. pozn. pod čarou č. 37 na s. 23, č. 53 na s. 27, č. 209 na s. 80 nebo č. 325 na s. 125) a kritikem Wittgensteinova myšlenkového (a pojmového) postupu. Sekundární literatura obsahuje snad všechny relevantní prameny a komentáře. Snad bych jen uvítal, kdyby bylo více prostoru věnováno některým českým autorům.

2. Práci považuji za přínosnou a inovativní. Tomáš Došek si zvolil téma, které je i ve wittgensteinovském diskurzu poměrně nové a neprobádané. Rizik tohoto podniku si je vědom a díky pečlivě vybudovaným základům analýzy může být text (nebo jeho část) základem pro další relevantní diskuzi. Práce rovněž přináší nová témata, která prozatím (zvláště v česko-slovenském filosofickém prostředí) nejsou předmětem širší diskuze – platí to např. pro otázku tzv. tajného písma (s. 57-59), postavení *Velkého strojopisu* (viz s. 24-25) nebo rezolutní interpretace PhU (viz s. 122).
3. Autor jasně prokazuje schopnost kritické práce s textem. Kladně hodnotím to, že nepodléhá Wittgensteinově aureole – text zůstává věcný a kritický (snad s výjimkou hodnocení Předmluvy PhU na s. 62) – což vzhledem k roztříštěnosti primárních textů není zdaleka samozřejmé.
4. Ačkoli se text věnuje pozdnímu myšlení L. Wittgensteina, prokazuje autor solidní zvládnutí i jeho raného myšlení (viz výklad na s. 35-38, analýzu subjektu na s. 113-114 nebo kritiku rezolutní interpretace na s. 122). Autor správně chápe, že pozdní myšlení není možné analyzovat bez znalosti raného spisu.

Zároveň ale v práci spatřuji tři následující momenty, které by – zvláště při publikaci práce – stály za další promyšlení:

1. Rozumím autorově obavě z toho, že jeho analýza nebude mít dostatečně pevné základy. Přesto se přímo antropologii věnuje sice nejobsáhlejší, ale přesto jen jedna kapitola ze tří. Pro případnou publikaci by zvláště první kapitola mohla být zredukována ve prospěch kapitoly druhé, a zvláště třetí (resp. by měla být publikována samostatně). To souvisí s tím, že jedno téma by čtenář v práci o Wittgensteinově antropologii přece jen uvítal. Jsou jím úvahy o základech matematiky. Práce se jim věnuje jen velmi zběžně (s. 25, 73), přitom sám autor zmiňuje, že toto téma je relevantní součástí diskuze o Wittgensteinově antropologii (s. 73).
2. Vývoj Wittgensteinova myšlení je nastíněn v kapitole druhé, přesto se autor jakoby vyhýbá jasnému vymezení obratu mezi TLP a PhU. Odvolávka na konsenzus v sekundární literatuře (s. 34, pozn. 74) by měla být podpořena vlastní analýzou. Nehledě na to, že tato otázka je předmětem poměrně důležitých diskuzí wittgensteinovského bádání.
3. Práce přináší nové informace týkající se Wittgensteinova textového korpusu (tzv. Kringel-knihy – viz s. 104, pozn. č. 277), pro případnou publikaci by stálo za to tuto část aktuálního wittgensteinovského výzkumu jasněji rozpracovat a rozvést. O knize

se sice diskutuje, její relevance pro výzkum však není zcela zřejmá. Čtenář by ovšem chtěl slyšet, na základě jakých kritérií můžeme relevanci tohoto zdroje posuzovat.

Přes uvedené návrhy na vylepšení se domnívám, že doktorandův text jasně prokazuje schopnost promyšlené a kritické práce s textem. Práce je psána čtivě a srozumitelně, terminologie je řádně vysvětlena, myšlenky jsou srozumitelně strukturovány. Překlepy a případné drobné stylistické chyby považuji za redundantní.

Chtěl bych zdůraznit, že práce je na mimořádně vysoké úrovni zpracování a vřele doporučuji její brzké publikování v některém významnějším odborném českém nakladatelství. Vzhledem k tomu, že Tomáš Došek umí skvěle německy a zúčastňuje se hlavní světové wittgensteinovské konference v Rakousku, doporučil bych také překlad této zásadní práce do němčiny a vydání v německém odborném jazykovém prostoru.

Autor si správně všímá toho, že Wittgenstein zůstal po celý život do značné míry etickým myslitelem, a etiku zakořeňoval v antropologii, tedy vše nakonec pramenilo v nějaké základní životní formě, která jistě měla základní biologické či živočišné proto-formy či elementy, následně pak elementy historické, kulturní, sociální (a samozřejmě zejména jazykové ve smyslu jazykových pravidel). Problematika pravidel, a to nejen jazykových, ale obecně sociálních (protože pravidla jsou vždy sociální, ale nikoliv vždy jazyková) nakonec koření v problému životní formy, která má snad své kořeny v biologičnu, ačkoliv ji nelze na čiré biologično redukovat. Zajímavá je také otázka vztahu životní formy a pravidel, potom také to, jak sociální pravidla vyrůstají z jejich živočišných elementů. Jde o mechanickou emergenci nebo o lidskou tvořivost, případně o darwinistickou adaptaci na proměnlivé prostředí?

Jsem přesvědčen o tom, že mnou posuzovaná práce je zcela mimořádná a doufám, že její autor zůstane i nadále v akademickém prostředí, kde by mohl nejlépe uplatnit svůj zejména analytický talent.